

ساختارشناسی قرآن

فاضل صباح السامرائی

ویژگی‌های ساختاری آیات قرآن

ساختارشناسی روایت‌های قرآنی

یسراشادمان (عضوهینت علمی دانشگاه الزهراء (س))

رضا امانی (عضوهینت علمی دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم)

سرشناسه	:	فاضل صالح السامرائی؛ شادمان، پسرا، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	:	ساختار شناسی قرآن / پسرا شادمان ، رضا امانی.
مشخصات نشر	:	تهران: نسل آفتاب، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۴۳۴ ص.
شابک	:	978-600-5847-98-7
وضعیت فهرست نویسی	:	فپا
یادداشت	:	واژه نامه.
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	قرآن -- مسائل لغوی
موضوع	:	Qur'an -- Language, Style
موضوع	:	قرآن -- بررسی و شناخت
موضوع	:	Qur'an -- Surveys
شناسه افزوده	:	امانی، رضا، ۱۳۵۲ -
رده بندی کنگره	:	۱۳۰۵۲/۸۱ - ۲ش /
رده بندی دیوبی	:	۱ / ۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۵۳۴۰۱۴

انتشارات نسل آفتاب

دفتر انتشارات: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، کوچه فاتحی داریان، پلاک ۱۱، طبقه دوم،

واحد ۳

www.sababook.ir

تلفن: ۷ - ۶۶۹۷۷۹۶۴ ، ۰۹۱۲۱۷۲۵۸۰۰

■ ساختار شناسی قرآن

- ◆ نویسنده: فاضل صالح السامرائی
- ◆ مترجمان: پسرا شادمان ، رضا امانی
- ◆ ناشر: نسل آفتاب
- ◆ قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان
- ◆ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۴۷-۹۸-۷
- ◆ چاپ زیتون
- ◆ چاپ اول: ۱۳۹۶
- ◆ تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

◆ طراحی و صفحه آرایی: آتلیه گرافیک آوای سورنا (علی اکبر حکم آبادی)

کلیه حقوق مادی و معنوی برای حمیدرضا ممدوح محفوظ می باشد.

«فهرست موضوعات»

۹	یادداشت مترجمان
۱۱	مقدمه نویسنده
۱۳	بیان قرآنی
۲۹	ساختارهای زبانی قرآن
۶۳	تقدیم و تأخیر
۹۸	ذکر حذف
۱۶۰	تاکید
۲۱۶	تشابه و اختلاف
۲۶۸	فواصل آیات
۲۹۲	ویژگی ساختاری بافتار
۳۰۹	ویژگی‌های ساختاری آیات قرآن
۳۴۷	ساختارشناسی روایت‌های قرآنی
۳۴۹	داستان حضرت آدم(ع)
۳۴۹	۱- در سوره‌های «بقره» و «اعراف»
۳۶۴	۲- در سوره‌های «اعراف» و «ص»
۳۷۱	۳- در سوره‌های «حجر» و «ص»
۴۸۲	داستان حضرت موسی(ع)
۳۸۲	۱- در سوره‌های «بقره» و «اعراف»
۴۰۰	۲- در سوره‌های «اعراف» و «شعراء»
۴۱۵	تفسیر ساختاری سوره «تین»
۴۳۰	فهرست منابع

«بسم الله الرحمن الرحيم»

(الحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطيبين الطاهرين)

حمد و سپاس خداوند متان را که با نزول قرآن درهای لطف و رحمت خویش را برای همیشه به روی انسان گشوده نگاه داشت تا با هر بار مراجعه و تدبیر در آن خوشه‌ای از این باغ همیشه بهار برچید و بهره‌مند شود.

علیرغم آنکه بیش از چهار ده قرن از نزول قرآن می‌گذرد و همواره نخبگان امت اسلامی عمر خود را به تحقیق و تدبیر در این کلام صرف نموده و از دریای بیکران آن مرواریدها صید نموده‌اند، اما باید اذعان داشت که امروز خود را چون ایستاده بر ساحل این دریا می‌بینیم که همچنان چشم به افق‌های دور دست آن داریم.

در دوران حاضر اندیشمندان بسیاری به جنبه‌های مختلف اعجاز قرآن همت گماشته‌اند تا از این رهگذر ضمن بیان آسمانی بودن و الوهیت متن قرآنی، به عمق معانی و مفاهیم والای آن بیش از پیش دست یابند.

بررسی جنبه‌های زبانی و ادبی این متن مقدس از دوران نخست اسلامی آغاز و در قرن‌های چهارم و پنجم اوج می‌یابد. با این حال همچنان می‌توان با به کارگیری روش‌های متفاوت و جدید در مطالعات قرآنی، به نتایجی نو در این حوزه رسید.

«فاصل صالح السامرائی» اندیشمند معاصر عراقی در کتاب «التعبير القرآني» با رویکردی تطبیقی و نگاهی شبکه‌ای به آیات قرآن سعی دارد با کنار هم گذاشتن آیات و کشف وجوه تفاوت آنها، نگاهی عینی و ملموس به مقوله اعجاز بیانی قرآن کریم داشته باشد. وی ضمن بهره‌گیری از تلاش‌ها و دستاوردهای اندیشمندان پیشین و عمق بخشی به آنها به نتایج قابل توجهی نیز دست یافته است.

در واقع با بررسی آثار این محقق معاصر می‌توان رویکرد کلی ایشان را ساختارشناسی قرآن دانست، که عنوانی برای ترجمه کتاب حاضر (التعبیر القرآنی) نیز در نظر گرفته شده است.

از دیگر ویژگی‌های برجسته مطالعات قرآنی فاضل السامرائی، رویکرد کاربردی تحقیقات اوست. در آثار این پژوهشگر توانمند برخلاف بسیاری از آثار مشابه، شواهد و نمونه‌های فراوانی از آیات قرآنی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است که می‌تواند خواننده را در درک مطلب یاری رساند.

امید است با ترجمه این کتاب گامی هرچند کوچک در آشنایی بیشتر علاقمندان مطالعات قرآنی با زبان وحی برداشته باشیم.

لازم به ذکر است جهت بهره‌مندی بیشتر خوانندگان، ترجمه آیات (ترجمه مرحوم محمد مهدی فولادوند) نیز آورده شده. در موارد مقتضی توضیحاتی در پاورقی افزوده شده که با علامت اختصاری (م) مشخص شده است. طعناً دریافت نظرات و دیدگاه‌های خوانندگان موجب امتنان فراوان خواهد بود.

(و السلام علی من اتبع الهدی)

تهران، تابستان ۱۳۹۵

y.sh_2008@yahoo.com

r_amani2007@yahoo.com

«بسم الله الرحمن الرحيم»

«الحمد لله الذي أنزل على عبده الكتاب ولم يجعل له عوجاً و الصلاة و السلام على رافع لواء الهدى سيدنا محمد و على آله و صحبه و الداعين بدعوته».

بارها می‌شنیدم که قرآن معجزه است و در عالی‌ترین درجات سخن قرار دارد و نمی‌توان همانند آن را آورد. حتی اگر تمام مخلوقات جمع شوند و تلاش کنند که سخنی مانند آن بگویند، نخواهند. تواند در کتابهای بسیاری این گونه سخنان را خوانده بودم. در ابتدا دیدگاه من بر این بود که چنین نظرانی مبالغه آمیز و از واقعیت مسئله به دور است. در واقع صاحب‌نظران بر اساس غریب دینی و تعصب اعتقادی خود به طرح و دفاع از اندیشه‌های اینچنینی می‌پردازند. بسیاری از تفسیرهایی که در موضوعاتی همانند ارتباط آیات با یکدیگر، تناسب آیات آغازین و پایانی سوره‌ها، ارتباط سوره‌ها با یکدیگر، انتخاب واژگان از میان الفاظ مترادف و ... بدانها استناد می‌کردند، می‌خواندم. اما آنها را علمی نمی‌دانستم و در بسیاری از آنها پیچیدگی و تکلف می‌دیدم. با خود می‌فکرتم که اگر قرآن تعبیر دیگری به کار می‌بست، باز آن را توجیه و تبیین و از آن دفاع می‌کردند. چرا که باب توجیه همواره پیش روی آدمی باز است. اما با گذشت زمان و اطلاع از نوشته‌های بسیار و موضوعات واژه‌شناسی، تفسیر، اعجاز، بلاغت و امثال آن که شغل و تخصصم چنین اقتضا می‌کرد، کم کم من نیز چنین باوری پیدا کردم. برایم روشن شد که بر بخش عمده‌ای از آنچه پیشینیان نگاشته‌اند روح علمی والایی حاکم است. البته در مورد بخشی از آنها نیز همچنان دیدگاه منی نبود. دارم.

در نهایت تصمیم گرفتم خود شخصاً به بررسی متن قرآن بپردازم. به همین جهت شروع به موشکافی و مقایسه بسیاری از آیات با یکدیگر از نظر تشابه و اختلاف در ساختارها، تقدیم و تاخیر، ذکر و حذف و دیگر مسائل زبانی، بلاغی و معنایی نمودم. آنچه حاصل شد؛ دقت تعبیر و ساختارهای قرآنی، استواری بیان و اوج سخن‌وری قرآن بود که مرا عمیقاً به شگفتی وامی‌داشت. نوع تعبیر و ساختار فنی قرآن چنان است که کاربرد تک تک واژه‌ها و حرف به حرف آن و بلکه یکایک حرکات، حساب شده و آگاهانه است.

هر میزان که در بررسی‌هایم با دقت نظر بیشتر پیش می‌رفتیم به این مسئله شناخت و باور بیشتری پیدا می‌کردم. در پایان حقیقت مسلمی که برایم مسجل شد، آن بود که قرآن نمی‌تواند کلام بشر باشد و اگر تمام مخلوقات از اولین تا آخرین، دست به دست یکدیگر دهند تا همانند آن را بیاورند نخواهند توانست حتی چیزی نزدیک به آن را بیاورند، چه رسد به همانند آن!

درخواست بندگان از خوانندگان گرامی این است که از پیش و صرف شنیدن این نظر و ادعا تسلیم این حقیقت نباشند. بلکه از آنان می‌خواهم عینک تعصب را از مقابل دیدگان‌شان برداشته و با نگاه علمی محض مطالعه در این حوزه بپردازند که در این صورت بی‌شک به همان نتیجه‌ای که بنده رسیده‌ام، خواهند رسید.

نکته دیگر اینکه بسیاری از مردم از قواعد و ساختارهای زبان عربی اطلاع چندانی ندارند و مراجعه به آیات و دریافت این مسائل برای آنان دشوار است. مگر آنکه با استفاده از ابزاری بتوانند به زیبایی‌ها و اسرار تعبیر و ساختارهای زبانی قرآن رهنمود شوند. چه بسا کتاب حاضر بتواند چنین نقشی ایفا کند و با نمونه‌هایی که در آن وجود دارد، خوانندگان را در فهم ظرائف و لطائف تعبیر قرآنی یاری رساند.

نویسنده چنین ادعایی ندارد که تألیف کتاب بدون عشق و شوق دینی بوده است، این تصور نیز وجود ندارد که خواننده در برابر مطالب کتاب تسلیم شود و آنها را کاملاً خواهد پذیرفت. چنین انتظاری نیز از خواننده نمی‌رود. اما توقع نویسنده از خواننده آن است که با ذهنی آگاه و قلبی هوشیار به مطالعه کتاب بپردازد و در مقابل مسائل زبانی، که پیش فم ندارد صبوری نماید تا با مطالعه نوشته‌ها به فهمی صحیح و دقیق از آنها دست یابد که البته امر چندان دشواری نیست. اگر خوانندگان اینچنین عمل نمایند، با دیدگاه نویسنده همراه شده و به همان نتایج حاصل شده خواهند رسید.

از خداوند متعال می‌خواهم که همه ما را به راه راست رهنمود شود و از لغزش‌ها نگاه دارد که او سمیع و مجیب است.